

บทที่
ระบบการช่วยเหลือทางสังคมในภาวะวิกฤตภัยพิบัติ:
แนวทางการจัดการตนเองระดับชุมชนท้องถิ่น

ระบบการช่วยเหลือทางสังคมในภาวะวิกฤตภัยพิบัติ: แนวทางการจัดการตนเองระดับชุมชนท้องถิ่น

สำหรับบทนี้ ขอเสนอผลการศึกษาพื้นที่ชุมชนท้องถิ่นซึ่งมีระบบการช่วยเหลือทางสังคมที่ดี (Best Practice) มีความเข้มแข็งในการจัดการตนเองเมื่อยามเกิดภัยพิบัติ ในพื้นที่ประจวบฯ ๔ จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดสงขลา จังหวัดนราธิวาส จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดสุราษฎร์ธานี รวม ๑๐ พื้นที่ ดังนี้

- ๔.๑ กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลเขาพระ อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา
- ๔.๒ ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีชุมชนตำบลวัดจันทร์ อำเภอสะทิงพระ จังหวัดสงขลา
- ๔.๓ มูลนิธิพัฒนาชุมชนเป็นสุข อำเภอแว้ง จังหวัดนราธิวาส
- ๔.๔ กองทุนสวัสดิการผู้สูงอายุตำบลมะรือโบออก อำเภอเจาะไอร้อง จังหวัดนราธิวาส
- ๔.๕ องค์การบริหารส่วนตำบลมะรือโบออก อำเภอเจาะไอร้อง จังหวัดนราธิวาส
- ๔.๖ เทศบาลตำบลขุนทะเล อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช
- ๔.๗ กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลกรุงชิงอำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช
- ๔.๘ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเขาพระบาท อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช
- ๔.๙ กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลบางไทร อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- ๔.๑๐ องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านนา อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

๔.๑ กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลเขาพระ อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา

แนวคิดหลักการ

แนวคิดหลัก เกิดจากแนวคิดที่จะผู้นำของท่านอาจารย์ชบ ยอดแก้ว กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลเขาพระ ก่อตั้งมาแล้ว ๑๐ ปี มีสมาชิกกองทุน ๑๑,๐๐๐ คน จากประชากรตำบล ๑๓,๐๐๐ คน เป็นกองทุนที่มีศักยภาพสูงในการบริหารจัดการ ได้รับความรับการยอมรับจากหน่วยงานทั้งในชุมชนท้องถิ่นและหน่วยงานภายนอก จึงเป็นศูนย์เรียนรู้สำหรับหน่วยงานต่างๆ กองทุนมีสโลแกนของตนเองดังนี้ “๑ ทศวรรษ สวัสดิการชุมชน ตำบลเขาพระ เข้าไปอย่างมีคุณค่า ยังอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี ก่อเกิดสังคมดี คนมีความสุข”

หลักการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลเขาพระ คือ การส่งเสริมให้สมาชิกมีการออมทรัพย์วันละ ๑ บาท มีเงินคืนให้เป็นการจัดสวัสดิการต่างๆ ให้กับสมาชิกตามระเบียบที่กำหนดไว้ และไม่ส่งเสริมสมาชิกให้เป็นหนี้แต่ให้กู้ยืมได้ตามความจำเป็นโดยไม่มีดอกเบี้ย

แนวทางการจัดการตนเองเมื่อเกิดภัยพิบัติ

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลเขาพระ มีแนวทางการจัดการตนเอง โดยใช้กลไกคณะกรรมการบริหารกองทุนมี การบริหารงานกระจายทุกหมู่บ้าน โดยจัดตั้งคณะกรรมการ ๓ ชุด ในแต่ละชุดจะมีสมาชิกของกองทุนเป็นกรรมการหลัก เคารพการทำงานของคณะกรรมการ มีการตั้งกฎระเบียบในการให้สวัสดิการชัดเจนและสมาชิกปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด กองทุนจะมีทุนการศึกษาให้นักเรียนที่ด้อยโอกาสในพื้นที่ละ ๒๐ คน ซึ่งจะมีการคัดเลือกภายในชุมชน และเมื่อจบการ ศึกษา สมาชิก ๓ คนใน ๒๐ คนนี้ ต้องกลับมาทำงานในหมู่บ้านของตนเอง

ต่อมาเมื่อเกิดภัยพิบัติบ่อยครั้งจากสภาพภูมิประเทศ ทำให้เห็นว่าความช่วยเหลือของภาครัฐลงสู่ชุมชน ไม่ทันกับ ความเดือดร้อนของประชาชนผู้ประสบภัย จึงได้ขยายแนวคิดมาสู่การจัดตั้งกองทุนภัยพิบัติ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๕ เป็นกองทุน ว่างหน้าปีละ ๑๐๐ บาท กองทุนนี้ไม่คืนเงินให้สมาชิก ถือว่าเป็นการบริจาคออมบุญล่วงหน้า มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อ ช่วยเหลือเฉพาะหน้าเมื่อประสบภัยพิบัติทุกประเภท ยกเว้นไฟไหม้ที่เจ้าตัวเป็นผู้กระทำเอง กำหนดให้การช่วยเหลือเน้น เด็ก ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาสก่อน มีข้อมูลประชากรและพื้นที่เสี่ยงภัย โดยลำดับแรกจะช่วยเหลือสมาชิกกองทุน สวัสดิการชุมชน จากนั้นจึงช่วยเหลือบุคคลภายนอกต่อไป แนวทางการช่วยเหลือ คือ จะช่วยเหลือผู้ประสบภัย ๑๐ เท่าของ เงินที่สมาชิกมี ซึ่งการช่วยเหลือนี้ไม่จำเป็นต้องช่วยเหลือด้วยตัวเงินเสมอไป ส่วนใหญ่จะเป็นการช่วยเหลือสิ่งของเพื่อ ชุบชีวิต เช่น ตั้งโรงครัวชั่วคราว ทำอาหารเลี้ยงผู้ประสบภัย แจกข้าวกล่อง ให้อาบน้ำ เช่น กระเบื้องไปซ่อมแซมบ้าน เป็นต้น

ปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อขีดความสามารถในการรับมือกับภาวะวิกฤตภัยพิบัติ ของกองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลเขาพระ

- จัดตั้งคณะกรรมการ เพื่อหาคนทำงาน บริหารกันเอง
- ความเข้มแข็งของผู้นำชุมชน
- สมาชิกกองทุนมีความรับผิดชอบ เสียสละเพื่อส่วนรวม
- มีการจัดตั้งกองทุนภัยพิบัติ
- มีอาสาสมัครภัยพิบัติ
- ความสามัคคี มีส่วนร่วมในชุมชน

ข้อเสนอแนะ

- การเป็นอาสาสมัครคือการที่คนสมัครใจช่วยเหลือกันและกันเพื่อชุมชน จึงไม่ควรมีค่าตอบแทนประจำ แต่อาจให้เป็นครั้งคราวตามภารกิจ เช่น ค่ายอาสาประชุม
- ควรมีการบูรณาการในการทำงานระหว่างภาครัฐและชุมชนอย่างต่อเนื่อง แม้จะไม่เกิดภัยพิบัติ

๔.๒ ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีชุมชนตำบลวัดจันทร์ อำเภอสะทิงพระ จังหวัดสงขลา

แนวคิดหลักการ

ศูนย์เรียนรู้เทคโนโลยีชุมชนตำบลวัดจันทร์ ริเริ่มจัดตั้งขึ้นโดยผู้นำชุมชนและปราชญ์ชาวบ้าน ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงใช้แนวคิดหลักในการบริหารจัดการงาน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงบูรณาการตามวิถีชีวิตของคน ในพื้นที่ ทั้งด้านการเกษตร สังคม และอื่นๆ ปัจจุบันมีหลายหน่วยงานของภาครัฐใช้ศูนย์นี้รณรงค์ในการจัดบริการต่าง ๆ สู่ประชาชน

แนวทางการจัดการตนเองเมื่อเกิดภัยพิบัติ

- ได้จัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบวาตภัย เป็นการเฉพาะกิจ ในพื้นที่ โดยภาคประชาชน
- มีข้อมูลพื้นที่ ข้อมูลประชากร/อุปกรณ์การช่วยเหลือ /มีภาคีเครือข่ายหลากหลาย
- ตั้งกรรมการศูนย์ภาคประชาชน
- รวมกลุ่มกับพื้นที่อื่นๆ เตรียมของกิน ของใช้ เมล็ดพืช
- เตรียมพร้อมโดยตั้งธนาคารข้าว มีทั้งกองทุนข้าวเปลือก เพื่อนำไปทำพันธุ์ข้าวปลูก มีข้าวสารเตรียมไว้

ยังชีพ เป็นต้น

• กลไกในการจัดการ คือ จัดประชุมทุกเดือน โดยมีหลายภาคส่วนเข้าร่วมการประชุมทั้งท้องถิ่น ทหาร สาธารณสุข วิทยุชุมชน และอบต.วัดจันทร์ และสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด เป็นต้น

ปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อขีดความสามารถในการรับมือกับภาวะวิกฤตภัยพิบัติ ของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีชุมชนตำบลวัดจันทร์

- ผู้นำชุมชน มีศักยภาพเป็นที่ยอมรับ
- มีกรรมการศูนย์ที่เข้มแข็ง มีส่วนร่วมในทุกกิจกรรม
- มีเครือข่ายเข้มแข็ง หลายภาคส่วนเข้าร่วมการประชุมทุกเดือน ทั้งท้องถิ่น ทหาร สาธารณสุข วิทยุชุมชน

และอบต.วัดจันทร์ และสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด เป็นต้น

- การมีส่วนร่วมภาคชุมชน/ ประชาชน / ราษฎรชาวบ้าน
- ความตระหนักรู้ต่อผลกระทบจากภัยพิบัติ ประสบการณ์ในการเผชิญเหตุของประชาชนในพื้นที่

ข้อเสนอแนะ

• กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีเครือข่ายมาก ควรรวมกันเป็นหนึ่งเดียวเพื่อเป็นเครือข่ายตัวแทนของตำบล

• ในการเข้าถึงสวัสดิการสังคมสู่กลุ่มเป้าหมาย เช่น คนพิการ ผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ น่าจะใช้ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีชุมชนตำบลวัดจันทร์ เป็นศูนย์นำร่อง

- ควรให้มีระบบการรับบริจาคเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัย

๔.๓ มุลนิธิพัฒนาชุมชนเป็นสุข อำเภอเวียง จัหวัดนราธิวาส

แนวคิดหลักการ

แนวคิดมูลนิธิพัฒนาชุมชนเป็นสุข คือ การจัดการตนเองด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและพลังงานเพื่อความยั่งยืน

มูลนิธิพัฒนาชุมชนเป็นสุข เป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ ตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลละลุ อำเภอเวียง ซึ่งอยู่ติดชายแดนประเทศมาเลเซีย มูลนิธิจึงเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและพลังงาน เช่น การจัดการแหล่งน้ำ การประหยัดพลังงาน(สร้างเตาประหยัดพลังงาน) และถ่ายทอดเทคโนโลยีใหม่ๆ สู่ชุมชนร่วมกับภาคีเครือข่ายหลายหน่วยงาน เช่น กระทรวงพลังงาน กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงสาธารณสุข องค์การบริหารส่วนตำบล สำนักงาน สสส. และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) เป็นต้น

แนวทางการจัดการตนเองเมื่อเกิดภัยพิบัติ

• เป็นศูนย์เรียนรู้ถ่ายทอดเทคโนโลยีประหยัดพลังงาน (พลังงานสร้างสุข) เมื่อชุมชนประสบกับปัญหาจากน้ำไหลหลากตามฤดูกาล

- ใช้กระบวนการ “ชুরอ” (การประชุม) ในการจัดการรับมือ/ช่วยเหลือ/ส่งเสริมชุมชนจัดการตนเอง
- จัดตั้งคณะกรรมการเป็นกลไกในการทำงาน
- ประชากรส่วนใหญ่ของอำเภอแวง ประสบปัญหาภัยจากน้ำไหลหลากตามฤดูกาลทุกปี โดยเฉพาะที่บูกะตา จึงเรียนรู้การทำงานเครือข่าย

ปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อขีดความสามารถในการรับมือกับภาวะวิกฤตภัยพิบัติของมูลนิธิพัฒนาชุมชนเป็นสุข

- การมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่
- มีภาคีสนับสนุนหลายภาคส่วน
- กระบวนการบริหารจัดการเป็นระบบ (ชुरอ)
- ผู้นำมีความสามารถ

ข้อเสนอแนะ

- หน่วยงานที่เกี่ยวข้องการช่วยเหลือ พันฟูผู้ประสบภัย ควรต้องบูรณาการความร่วมมือจัดส่งความช่วยเหลือแบบคู่ขนานกับหน่วยงานอื่น ๆ ด้วย
- เสนอให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นหน่วยให้องค์ความรู้ในการจัดการตนเองกับชุมชนในด้านสวัสดิการสังคม
- สร้างอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์(อพม.) ให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น

๔.๔ กองทุนสวัสดิการผู้สูงอายุตำบลมะรือโบออก อำเภอเจาะไอร้อง จังหวัดนราธิวาส**แนวคิดหลักการ**

กองทุนสวัสดิการผู้สูงอายุตำบลมะรือโบออก ได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๑ มีระเบียบกองทุนสวัสดิการผู้สูงอายุเป็นหลักในการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุด้านต่างๆ เป็นกองทุนที่มีการจัดการตนเองแบบมีส่วนร่วมของภาคประชาชนท้องถิ่น และหน่วยงานภาครัฐ โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบลมะรือโบออกเป็นพี่เลี้ยงให้การสนับสนุนในการดำเนินงาน มีการบริหารจัดการในรูปคณะกรรมการฯ จนสามารถขยายผลสู่การจัดตั้งกองทุนภัยพิบัติได้

แนวทางการจัดการตนเองเมื่อเกิดภัยพิบัติ

- มีข้อมูลผู้สูงอายุ สามารถช่วยเหลือได้ทันที
- จัดทำมะรือโบออกโมเดลซึ่งเป็นโมเดลช่วยเหลือผู้สูงอายุระดับจังหวัด
- ขยายผลกองทุนสวัสดิการผู้สูงอายุสู่การจัดตั้งกองทุนภัยพิบัติ
- การช่วยเหลือช่วงน้ำท่วมที่ผ่านมา กองทุนสวัสดิการผู้สูงอายุตำบลมะรือโบออกนำเงิน ๑๐ % ไปซื้อข้าวสาร อาหารแห้งแจกคนในหมู่บ้านที่ประสบภัยกว่า ๖๐๐ ราย
- กองทุนฯ ไปช่วยสมาชิกผู้ประสบวาตภัย ๖ หลังคาเรือน จ่ายเงินสงเคราะห์ ๒๐๐๐ บาทต่อครอบครัว
- มีภาคีเครือข่ายความร่วมมือหลายหน่วยงานให้การหนุนเสริม เช่น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดนราธิวาส /อบต. มะรือโบออก/ ทหาร/ ตำรวจ /หน่วยงานอื่น ๆ ในจังหวัด
- มีโครงการเพื่อนช่วยเพื่อนดูแลผู้สูงอายุ

ปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อขีดความสามารถในการรับมือกับภาวะวิกฤตภัยพิบัติ กองทุนสวัสดิการผู้สูงอายุตำบลมะรือโบออก

- มีผู้สูงอายุเป็นศูนย์รวมจิตใจ
- มีการเรียนรู้ระหว่างชุมชน (ภาคราชการ และภาคประชาสังคม)
- มีการประสานงานใกล้ชิดกับ อบต.
- มีเครือข่ายอาสาสมัคร

ข้อเสนอแนะ

- เสนอให้ทางสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดให้ความรู้เกี่ยวกับการเขียนโครงการต่าง ๆ ให้กับสมาชิกกองทุนฯ
- เสนอให้ อบต. เป็นหน่วยด่านหน้าประสานความร่วมมือกับพมจ. เพื่อนำส่งความช่วยเหลือทั้งภาวะปกติและภาวะภัยพิบัติสู่ประชาชนในพื้นที่เสี่ยงภัยชายแดนใต้

๔.๕ องค์การบริหารส่วนตำบลมะรือโบออก อำเภอเจาะไอร้อง จังหวัดนราธิวาส

แนวคิดหลักการ

องค์การบริหารส่วนตำบลมะรือโบออก รับผิดชอบประชาชนในพื้นที่ตำบลมะรือโบออก โดยสภาพพื้นที่ของตำบลส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม และป่าพรุ มีน้ำขัง จึงประสบปัญหาภัยพิบัติบ่อยครั้งตามฤดูกาล มีประชากรเกือบ ๙,๐๐๐ คน จำนวนครัวเรือน ๒,๐๐๐ กว่าครัวเรือน มีการรวมกลุ่มของประชาชนหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มออมทรัพย์ และกลุ่มอื่น ๆ

แนวทางการจัดการตนเองเมื่อเกิดภัยพิบัติ

- มีการจัดทำข้อมูลของประชากรในพื้นที่เสี่ยงภัย
- การสำรวจข้อมูล จัดทำแผนที่เดินดิน ทำแผนอพยพ
- มีการเตรียมความพร้อมป้องกันและรับมือกับภัยพิบัติ โดยเผื่อระวัง และประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนได้ทราบ
- จัดเตรียมอุปกรณ์ต่างๆ เพื่อให้การช่วยเหลือได้ทันที
- ให้การช่วยเหลือตามระเบียบฯที่เกี่ยวข้อง

ปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อขีดความสามารถในการรับมือกับภาวะวิกฤตภัยพิบัติ ขององค์การบริหารส่วนตำบลมะรือโบออก

- การมีผู้นำท้องถิ่นที่เข้มแข็ง เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน
- สนับสนุนกองทุนสวัสดิการผู้สูงอายุจัดทำมะรือโบออกโมเดลซึ่งเป็นโมเดลช่วยเหลือผู้สูงอายุในระดับจังหวัด
- การจัดทำแผนช่วยเหลือผู้ประสบภัย

ข้อเสนอแนะ

- หน่วยงานท้องถิ่นพร้อมบูรณาการกับหน่วยงานภาครัฐ เช่น กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เรื่องการจัดสวัสดิการสู่กลุ่มเป้าหมาย

๔.๖ เทศบาลตำบลขุนทะเล อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

แนวคิดหลักการ

ประสบการณ์ช่วยเหลือประชาชนเมื่อเกิดภัยพิบัติ ประชาชนส่วนใหญ่ของตำบลขุนทะเล อำเภอลานสกา ประสบภัยจากกรณีน้ำป่าไหลหลากตามฤดูกาล มาจากเทือกเขาหลวงและดินโคลนถล่ม เทศบาลตำบลขุนทะเล จึงให้การช่วยเหลือในภาวะวิกฤตโดยใช้แนวคิดหลัก คือ การมีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ เพื่อสร้างชุมชนแบ่งปัน โดยมีภาคีเครือข่ายที่ช่วยเหลือหลายหน่วยงาน เช่น กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงสาธารณสุข องค์การบริหารส่วนตำบลต่าง ๆ ท้องที่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ปราชญ์ ชาวบ้าน และแกนนำชุมชนในและนอกพื้นที่ ฯลฯ

แนวทางการจัดการตนเองเมื่อเกิดภัยพิบัติ

- เทศบาลตำบลขุนทะเล ได้มีการช่วยเหลือผู้ประสบภัยอย่างเป็นระบบ โดยใช้ฐานข้อมูลบุคคลในระบบคอมพิวเตอร์ที่ทางเจ้าหน้าที่เทศบาลได้จัดทำไว้ล่วงหน้าและปรับปรุงข้อมูลเป็นระยะๆ (โปรแกรม TCNAP)
- การจัดเก็บข้อมูลตามลักษณะอาชีพ ตามกลุ่มเป้าหมาย เด็ก สตรี คนชรา คนพิการ ฯลฯ จึงทำให้มีข้อมูลทันสมัย ถูกต้อง ตรงกับความเป็นจริงของชุมชน และเมื่อเกิดภัยขึ้นจึงสามารถให้ความช่วยเหลือได้ทันเวลาลงพื้นที่ตรงจุดเกิดเหตุได้ทันที
- มีศูนย์ป้องกันบรรเทาสาธารณภัยของเทศบาล ทำให้การสั่งการป้องกัน/ช่วยเหลือ/พัฒนาต่างๆ จึงทำได้ทันทีและรวดเร็ว และตรงกับความต้องการของประชาชนที่เดือดร้อน
- มีการประชาสัมพันธ์เสียงตามสายให้ความรู้/ลงเยี่ยมชุมชนอย่างต่อเนื่อง
- เตรียมความพร้อมช่วยเหลือผู้ประสบภัย ทั้งคน เงิน วัสดุ อุปกรณ์ช่วยชีวิตต่างๆ
- มีการระดมทุนช่วยเหลือในรูปแบบของถุงยังชีพ เงิน ข้าวสารอาหารแห้ง ยารักษาโรค
- จัดลำดับให้ความช่วยเหลือกลุ่มผู้ด้อยโอกาสเป็นลำดับแรก เช่น คนพิการ เด็ก ผู้สูงอายุ ในด้านปัจจัย ๔ การสงเคราะห์ครอบครัว การซ่อมแซมบ้านพักอาศัย
- ใช้กลไกอาสาสมัครของภาคีเครือข่าย เช่น เครือข่ายการจัดการภัยพิบัติตำบลเกาะขันธุ์ ที่มีผู้ใหญ่โกลเมศร์ ทองบุญชูเป็นแกนนำ ร่วมกันช่วยเหลือเชิงบูรณาการ
- ให้การช่วยเหลือตามระเบียบฯ ที่เกี่ยวข้อง

ปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อขีดความสามารถในการรับมือกับภาวะวิกฤตภัยพิบัติของเทศบาลตำบลขุนทะเล

- ผู้บริหารเทศบาลมีความเป็นผู้นำสูง มีบุคลิกภาพที่ดี มีวิสัยทัศน์ยาวไกล เป็นที่ยอมรับของชาวบ้าน
- บุคลากรของเทศบาล มีองค์ความรู้ในการจัดการ จึงสามารถรับมือกับสถานการณ์ภัยพิบัติได้ดี เนื่องจากการอบรมถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ หลากหลาย เช่น ด้านไอที
- ประสบการณ์น้ำท่วมบ่อยครั้ง จึงทำให้รู้วิธีบริหารจัดการเพื่อป้องกัน/รับมือกับภัยพิบัติ
- มีอุปกรณ์ เครื่องมือการช่วยเหลือพร้อม มีศูนย์บรรเทาสาธารณภัยอยู่ใกล้เทศบาล

ข้อเสนอแนะ

- ทุกหน่วยต้องสร้างความตระหนักแก่ประชาชนให้ช่วยกันรักษาสภาพแวดล้อม/ให้รับรู้ถึงความเสี่ยงภัยจากภัยพิบัติ
- สร้างการมีส่วนร่วมในชุมชน ร่วมกันกำหนดอนาคต

- สนับสนุนการจัดตั้งกองทุนภัยพิบัติในชุมชน /ตำบล เสนอให้ชม. ประสานความร่วมมือกับชุมชน ท้องถิ่น ให้องค์ความรู้ต่าง ๆ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบริการที่กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จัดให้กับประชาชน ผู้ประสบภัยพิบัติ และให้ความรู้แก่หน่วยงานอื่นๆด้วย จะทำให้การช่วยเหลือประชาชนไม่ซ้ำซ้อนกัน ทำให้ประหยัดงบประมาณของรัฐลงได้มาก

๔.๗ กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลกรุงชิง อำเภอหนองพิต้า จังหวัดนครศรีธรรมราช

แนวคิดหลักการ

ตำบลกรุงชิงเป็นตำบลที่ตั้งอยู่ในหุบเขา มีภูเขาล้อมรอบ พื้นที่เป็นที่ราบสูง สลับกับภูเขาสูง ในเขตอุทยานแห่งชาติ เขาหลวงและอุทยานแห่งชาติ สถานการณ์ภัยพิบัติ ได้แก่ น้ำท่วมประสบภัยพิบัติจากดินโคลนถล่มทุกปี จึงเรียนรู้ที่จะอยู่กับภัยธรรมชาติ

แนวคิดกองทุนสวัสดิการชุมชนเริ่มต้นจากกองทุนหมู่บ้าน ๑๑ หมู่บ้าน ได้ประสานความร่วมมือ โดยพูดคุยหลายเวที หลายหมู่บ้านเพื่อร่วมกับประชาชน จนที่สุดสรุปเป็นกองทุนสวัสดิการชุมชนโดยใช้ฐานเครือข่ายกองทุนหมู่บ้าน

แนวทางการจัดการตนเองเมื่อเกิดภัยพิบัติ

- ตรวจสอบข้อมูลภัยพิบัติจากสื่อ จังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล อาสาสมัครเตือนภัย
- การสำรวจข้อมูล ทำแผนอพยพ วิเคราะห์จุดปลอดภัย จุดเสี่ยงภัย
- ประกาศ แจ้งเตือนภัยพื้นที่จุดเสี่ยง เตรียมถุงยังชีพ
- เตรียมจุดอพยพ ที่พักพิงชั่วคราว
- กำหนดแนวทางปฏิบัติและผู้ประสานงาน/ผู้นำในแต่ละชุมชน/หมู่บ้านที่ชัดเจน
- กองทุนจะให้เงินช่วยเหลือเพื่อส่งเสริมอาชีพและประสานงานเรื่องการซ่อมแซมบ้าน
- การจัดตั้งคณะกรรมการสำรวจความเสียหายและจ่ายเงินช่วยเหลือ

ปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อขีดความสามารถในการรับมือกับภาวะวิกฤตภัยพิบัติ ของกองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลกรุงชิง

- การกำหนดแนวทางปฏิบัติและผู้ประสานงาน/ผู้นำในแต่ละชุมชน/หมู่บ้านที่ชัดเจน/การมีส่วนร่วม
- มีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อสำรวจความเสียหายและจ่ายเงินช่วยเหลือ
- ความตระหนักรู้ถึงผลกระทบของภัยพิบัติ

ข้อเสนอแนะ

- หน่วยงานภาครัฐควรให้ความรู้ “อยู่กับภัยพิบัติ” กับประชาชนอย่างต่อเนื่อง
- การสร้างความตระหนักต่อปัญหาภัยพิบัติ กับคนในชุมชน จะทำให้เกิดการช่วยเหลือตนเองได้ระดับหนึ่ง และควรขยายผลสู่ชุมชนอื่น ๆ ด้วย

๔.๘ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเขาพระบาท อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช

แนวคิดหลักการ

แนวคิดของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเขาพระบาทในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ คือการบูรณาการความร่วมมือกับทุกภาคส่วนในตำบล ทั้งจาก อบต.เขาพระบาท กองทุนหลักประกันสุขภาพ กองทุนสวัสดิการชุมชน วัด โรงเรียน ประชาชน กลุ่มเครือข่ายอสม. กลุ่มผู้นำชุมชน เป็นต้น

ตำบลเขาพระบาทเกิดภัยพิบัติครั้งล่าสุดเมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๔ ประมาณเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนธันวาคม โดยสภาพพื้นที่ของตำบลเขาพระบาทเป็นแอ่งกระทะ ทำให้ตำบลเขาพระบาทประสบปัญหาอย่างหนักโดยน้ำท่วมสูงประมาณ ๑ เมตร การประสบภัยพิบัตินี้ชุมชนได้มีการเตรียมความพร้อมก่อนแล้ว และหน่วยงานราชการมีการช่วยเหลือด้านอาหารเพิ่มเติม

แนวทางการจัดการตนเองเมื่อเกิดภัยพิบัติ

- มีการจัดการตนเอง ๓ ระยะ คือระยะเฝ้าระวังภาวะภัยพิบัติในชุมชน โดยโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเขาพระบาท ได้เตรียมแผนรับมือภัยพิบัติ เฝ้าระวังพื้นที่เสี่ยงภัย จัดทำแนวทางรับมือกับภัยน้ำท่วม ให้สุศึกษาอนามัยแก่ประชาชน ประชาสัมพันธ์ล่วงหน้า พร้อมจัดทำแผนเฝ้าระวังประจำปี ฯลฯ

- ระยะการช่วยเหลือในภาวะวิกฤตฉุกเฉิน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เขาพระบาท ออกหน่วยรักษาพยาบาลเคลื่อนที่ให้ความช่วยเหลือประชาชน ให้ความรู้ด้านสุศึกษา เฝ้าระวังโรค และออกเยี่ยมเยียนประชาชน ฯลฯ

- ระยะการฟื้นฟูเยียวยา โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเขาพระบาท จัดหน่วยรักษาพยาบาลเคลื่อนที่ ให้ความรู้สุศึกษา ประชาสัมพันธ์ เฝ้าระวังโรคฉี่หนู โรคน้ำกัดเท้า และโรคอื่นๆปรับปรุงระบบสุขภาพ การฟื้นฟูสภาพทางร่างกายและทางจิตใจแก่ผู้ประสบภัย ฯลฯ

ปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อขีดความสามารถในการรับมือกับภาวะวิกฤตภัยพิบัติของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเขาพระบาท

- ความพร้อมของบุคลากร
- การสนับสนุนของผู้นำองค์กร
- ภาวศึเครือข่ายในชุมชน ตำบล
- การมีส่วนร่วมกับผู้นำชุมชน ท้องถิ่นและ ท้องที่

ข้อเสนอแนะ

- การเตรียมพร้อมรับมือโดยชุมชน ด้วยการจัดตั้งกองทุนภัยพิบัติประจำชุมชน /ตำบล จะทำให้สามารถช่วยเหลือเกื้อกูลกันได้มากยิ่งขึ้น

- โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเขาพระบาทพร้อมสนับสนุนการทำงานร่วมกับหน่วยงานกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในทุกด้าน

๔.๙ กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลบางไทร อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

แนวคิดหลักการ

แนวคิดของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลบางไทร คือการจัดสวัสดิการสู่สมาชิก เนื่องจากตำบลบางไทร เกิดน้ำท่วมเป็นประจำ มีสาเหตุมาจากการตัดถนนสายที่ ๔๑๗ - ๔๒๐ กั้นขวางทางไหลของน้ำ จึงทำให้บางพื้นที่เป็นจุดเกิดภัยพิบัติซ้ำซ้อน การดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลบางไทร จึงขยายผลมาสู่การช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วมด้วย และการที่กองทุนฯ ตั้งอยู่ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบางไทร จึงสามารถเชื่อมประสานงานกับ อบต. ได้ในทุกๆระยะของการช่วยเหลือผู้ประสบภัย

แนวทางการจัดการตนเองเมื่อเกิดภัยพิบัติ

- ประชุมหารือ ทำข้อมูลพื้นที่เสี่ยงภัย จำนวนสมาชิกกองทุนกลุ่มเสี่ยง
- ประสานข้อมูล เฝ้าระวังสถานการณ์ภัยในชุมชน
- ประสานความร่วมมือกับ อบต. บางไทร จัดทรัพยากร/อุปกรณ์เพื่อสนับสนุนการช่วยเหลือประชาชน
- กำหนดแผนการระดมความร่วมมือจากสมาชิกกองทุน เช่น การประชาสัมพันธ์ เพื่อให้มีสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนเพิ่มมากขึ้น
- กองทุนสวัสดิการชุมชน จะมอบเงินช่วยเหลือดูแลผู้ประสบภัยตามเกณฑ์ที่กำหนด

ปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อขีดความสามารถในการรับมือกับภาวะวิกฤตภัยพิบัติ

มีปัจจัยสนับสนุนความสำเร็จเน้นการมีส่วนร่วมระหว่างกองทุนกับองค์การบริหารส่วนตำบล ดังนี้

- การมีข้อมูลที่เป็นจริง ใช้งานได้
- การกำหนดแผนร่วมกันและวิธีปฏิบัติที่ชัดเจน
- ผู้นำให้ความสำคัญ/เป็นคนในพื้นที่
- เครือข่ายให้ความร่วมมือ เช่น กลุ่มเรือหางยาวอพยพคนไปจุดที่ปลอดภัย
- จิตสำนึกของการช่วยเหลือกันเมื่อเกิดภัย
- ความเชื่อมั่นในตัวผู้นำ เกิดเป็นความร่วมมือ(ศรัทธาในผู้นำ)

ข้อเสนอแนะ

- หน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะหน่วยงานกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ควรปรับบทบาทให้องค์ความรู้ด้านสวัสดิการสังคมในภาวะวิกฤตแก่ทุกภาคส่วน

๔.๑๐ องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านนา อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

แนวคิดหลักการ

การช่วยเหลือประชาชนเมื่อเกิดอุทกภัยขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านนา ได้ถือปฏิบัติตามภารกิจ พ.ร.บ.สภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.๒๕๓๗ ม.๖๗(๔) หลักการคือ เน้นการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่ โดยเครือข่ายในพื้นที่ ได้แก่ องค์การสาธารณประโยชน์ ส่วนราชการ อ.บ้านนาเดิม สถานประกอบการในพื้นที่ และเครือข่ายนอกพื้นที่ ได้แก่ มูลนิธิต่างๆ ภาคเอกชน ภาชาตจังหวัดสุราษฎร์ธานี หน่วยงานของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในจังหวัด เป็นต้น

แนวทางการจัดการตนเองเมื่อเกิดภัยพิบัติ

- กำหนดแผนงบประมาณของท้องถิ่นผ่านแผนชุมชน /การจัดทำแผนรับมือเผชิญเหตุ
- มีข้อมูลพื้นที่ปลอดภัย พื้นที่อพยพ สภาพพื้นที่แต่ละหมู่บ้านว่าจุดใดเสี่ยงภัยมาก/น้อย ตรวจสอบสถานที่ขุดลอกคูคลอง ซ่อมบำรุงอุปกรณ์ต่างๆ
- วิเคราะห์ความเป็นไปได้ของภัยและความรุนแรงของภัย พื้นที่เสี่ยงภัย ผู้ที่จะประสบภัย กลุ่มเป้าหมายที่มีความต้องการพิเศษ เช่น เด็กเล็ก คนพิการ ผู้สูงอายุ
- กำหนดมาตรการช่วยเหลือในรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมของหน่วยงาน ทั้งระยะก่อน ระหว่าง และหลังเกิดภัยพิบัติ
- ลดความซ้ำซ้อนในการช่วยเหลือผู้ประสบภัย โดยจัดลำดับการให้ความช่วยเหลือ ดังนี้ เริ่มจากจังหวัด อำเภอบ้านนาเดิม องค์การบริหารส่วนตำบลและกองทุนสวัสดิการชุมชน

- สื่อสารในภาวะวิกฤตจุดเดียว/ ประชาสัมพันธ์ เพื่อระดมทุน/ทรัพยากร เพื่อให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัย เช่น การประชาสัมพันธ์ เพื่อให้มีสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนเพิ่มมากขึ้น
- ประสานทีมจิตอาสาที่จะเข้าช่วยเหลือ /การจัดการสิ่งของรับบริจาคที่ได้รับ
- การขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก เช่น การช่วยประกอบอาหาร การขนย้ายผู้ประสบภัย การประชาสัมพันธ์ การสร้างความมั่นคงทางจิตใจ ฯลฯ

ปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อขีดความสามารถในการรับมือกับภาวะวิกฤตภัยพิบัติ

- องค์การบริหารส่วนตำบลกำหนดบุคคล/ภารกิจชัดเจน
- มีการจัดทำแผนเผชิญเหตุ
- ผู้บริหารท้องถิ่นให้ความสำคัญ สนับสนุนการกำหนดแผนงบประมาณของ อบต.
- การมีศูนย์กู้ชีพกู้ภัยในชุมชนที่พร้อมให้บริการช่วยเหลือตลอดเวลา
- คุณภาพของบริการสวัสดิการที่รัฐให้แก่ผู้ประสบภัย

ข้อเสนอแนะ

- ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคธุรกิจ ในการช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ประสบภัย รูปแบบการช่วยเหลือ เช่น เงิน/สิ่งของ/ความรู้/อุปกรณ์/คน
- องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กับกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ควรประสานความร่วมมือเพื่อส่งผ่านความช่วยเหลือต่างๆ สู่ผู้ประสบภัยในพื้นที่ โดยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นพร้อมเป็นด่านหน้า

๔.๑๑ ลักษณะสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาระบบการช่วยเหลือทางสังคมในภาวะวิกฤต

ผลจากการศึกษาระบบการช่วยเหลือทางสังคมในภาวะวิกฤตระดับชุมชนท้องถิ่นจากประสบการณ์ในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยทั้ง ๕ จังหวัด และการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น ๑๐ พื้นที่ มีผู้เข้าร่วมโครงการ รวม ๓๑๐ คน ทำให้สามารถสรุปลักษณะสำคัญของแต่ละจังหวัดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาระบบการช่วยเหลือทางสังคมในภาวะวิกฤต ดังนี้

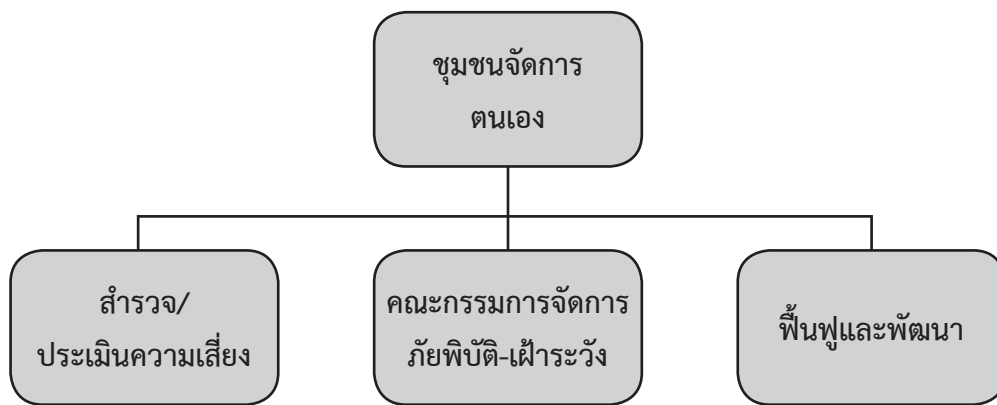
- **จังหวัดสงขลา** มีจุดเด่นในเรื่อง ๑) การจัดตั้งกองทุนภัยพิบัติที่ต่อยอดขยายผลมาจากกองทุนสวัสดิการชุมชน ๒) การให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยในรูปแบบของการเป็นหุ้นส่วนทางสังคม(CSR) ของภาคเอกชน ๓) การมีผู้นำภาคประชาชนที่เข้มแข็ง
- **จังหวัดนราธิวาสและยะลา** มีจุดเด่นในเรื่อง ๑) หน่วยงานท้องถิ่นพร้อมบูรณาการกับหน่วยงานภาครัฐ ๒) การมีผู้สูงอายุเป็นศูนย์รวมจิตใจ โดยมีกองทุนสวัสดิการผู้สูงอายุที่สามารถขยายผลไปสู่การจัดตั้งกองทุนภัยพิบัติได้ ๓) การยอมรับความเป็นผู้นำท้องถิ่น
- **จังหวัดนครศรีธรรมราช** มีจุดเด่นในเรื่อง ๑) การมีศูนย์การจัดการภัยพิบัติ ระดับตำบล ซึ่งสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ในการจัดตนเองของชุมชนใน ๑๔ จังหวัดภาคใต้ ๒) ผู้นำท้องถิ่น /ผู้นำภาคประชาชนมีความรู้ เป็นที่ยอมรับ ๓) การมีเครือข่ายอาสาสมัครภัยพิบัติที่เข้มแข็ง (เท่งเสื่อส้ม)
- **จังหวัดสุราษฎร์ธานี** มีจุดเด่นในเรื่อง ๑) การบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานท้องถิ่นด้วยกัน ๒) การมีศูนย์กู้ชีพกู้ภัยในชุมชนที่พร้อมให้บริการช่วยเหลือตลอดเวลา ๓) มีทุนทางสังคมในชุมชนสูง

๔.๑๒ ข้อเสนอแนะแนวทางการช่วยเหลือทางสังคมในภาวะวิกฤตระดับชุมชนท้องถิ่น

จากการศึกษาชุมชนท้องถิ่น ๕ จังหวัด ๑๐ พื้นที่ พบว่าแนวทางการจัดการตนเองมีข้อสรุปเชิงรูปแบบ ๒ รูปแบบ คือ (๑) รูปแบบที่กองทุนสวัสดิการชุมชนเป็นผู้ดำเนินการหลัก และ (๒) รูปแบบที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เป็นผู้ดำเนินการหลัก มีรายละเอียดของแต่ละรูปแบบดังนี้

๑) รูปแบบที่กองทุนสวัสดิการชุมชนเป็นผู้ดำเนินการหลัก

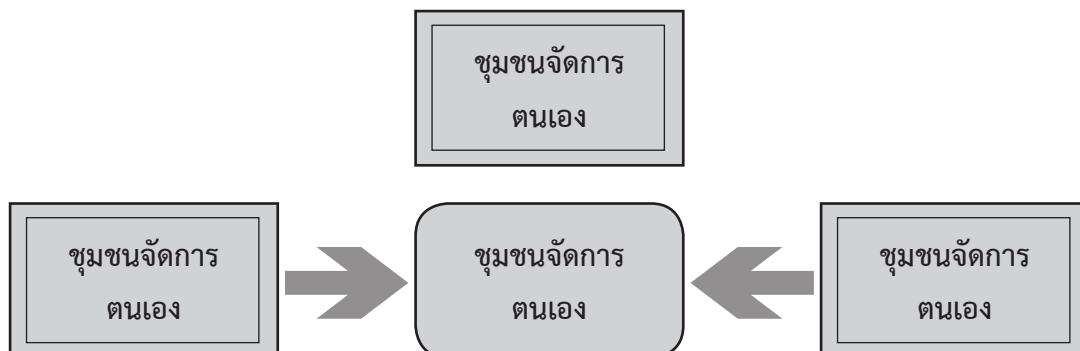
- รูปแบบนี้มีแนวคิดชุมชนจัดการตนเอง (การพึ่งพากันเอง) เนื่องจากเป็นเจ้าของปัญหา มีประสบการณ์การแก้ไขปัญหา ต้องเข้ามีส่วนร่วมในทุกกระบวนการของการแก้ไขปัญหา เป็นชุมชนที่มีศักยภาพในการจัดการตนเอง
- หลักการทำงาน เน้นการมีส่วนร่วม(Participation)เป็นเครือข่าย(Net Work)ประสานเชื่อมโยง (Co-ordination) รายละเอียดดังแผนภาพที่ ๔ -๑

แผนภาพที่ ๔ -๑ รูปแบบกองทุนสวัสดิการชุมชนเป็นผู้ดำเนินการหลัก

๒) รูปแบบที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการหลัก

- รูปแบบนี้มีแนวคิดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เป็นฐานการจัดการตามบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชน โดยใช้โครงสร้าง บทบาท (Stature Functional)
- หลักการทำงาน ใช้กระบวนการ P D C A (Plan Do Check Act) เป็นการทำงานที่เชื่อมโยงกลไกภาครัฐและประชาชน การประสานส่งต่อและการแก้ไขปัญหาตามระเบียบที่กำหนดไว้) รายละเอียดดังแผนภาพที่ ๔ -๒

แผนภาพที่ ๔ -๒ รูปแบบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นแกนหลักในการจัดการภัยพิบัติ

๔.๑๓ ระบบการช่วยเหลือทางสังคมในภาวะวิกฤตของระดับชุมชนท้องถิ่น

ในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยโดยชุมชนท้องถิ่น ไม่ว่าจะเกิดจากสาเหตุอุทกภัย ดินโคลนถล่ม หรือภัยอื่นๆ นั้น พบว่าชุมชนท้องถิ่นมีระบบการช่วยเหลือที่ดี โดยมีการจัดการตนเองได้อย่างเป็นรูปธรรมทั้งระดับปัจเจกบุคคล ครอบครัว ชุมชน และสังคม มีข้อสรุปเชิงระบบของการช่วยเหลือ ได้ ๕ ระบบ ได้แก่ ๑)ระบบข้อมูล ๒)ระบบติดตามเฝ้าระวังและแจ้งเตือนภัย ๓) ระบบสื่อสารประชาสัมพันธ์ ๔) ระบบจัดหาวัสดุอุปกรณ์ และ ๕) ระบบอาสาสมัคร รายละเอียดดังแผนภาพที่ ๔- ๓

ระบบ	เป้าหมายสูงสุด	แนวทางรูปธรรม	มาตรการ/กลไก
๑. ระบบข้อมูล	มีข้อมูลจริง ถูกต้อง ใช้การได้ทันที	- การสำรวจ ประเมินภาวะเสี่ยง - สำรวจข้อมูลกลุ่มเสี่ยง/ พื้นที่เสี่ยง/เครื่องมือเครื่องใช้ - เครื่องมือเกษตร/ - จัดทำแผนที่ชุมชน/แผนที่ ความเสี่ยง - ทำแผนผังเครือญาติ - ทำแผนผังเครือข่ายทางสังคม - ทำผังกายภาพชุมชน - ทำแผนป้องกันภัย/ การซ่อมแผน - กำหนดพื้นที่ปลอดภัย/ ศูนย์ พักพิงชั่วคราว	- แผนผัง - คณะทำงาน - ผู้นำชุมชน - เทศบาล/อบต./กำนัน/ผู้ใหญ่ - กองทุนสวัสดิการชุมชน - ปราชญ์ชาวบ้าน - ผู้นำศาสนา - เครือข่ายในชุมชน - อาสาสมัครต่างๆ - กระบวนการประชาคมชุมชน - กองทุนสวัสดิการชุมชน
๒. ระบบติดตามเฝ้าระวังและ แจ้งเตือนภัย	รับมือกับทุกภัยได้ทันเหตุการณ์	- ตั้งทีม/คณะทำงาน - ติดตามข่าวสารสถานการณ์ จากสื่อต่างๆ เช่น วิทยุ ทวี หนังสือพิมพ์ - ประสานเครือข่ายภัยพิบัติ ๑๔ จังหวัดภาคใต้ ที่เป็น ต้นน้ำ/กลางน้ำ/ปลายน้ำ - ประเมินความเสี่ยง/ ความเสียหาย - จัดเวรยามเฝ้าระวังภัยพิบัติ - ใช้สื่อสัญลักษณ์ เช่น ธงสี - แจ้งข่าวสู่ชุมชน - ชักชวนหนีภัย	

ระบบ	เป้าหมายสูงสุด	แนวทางรูปธรรม	มาตรการ/กลไก
๓. ระบบสื่อสารประชาสัมพันธ์	การสื่อสารชัดเจน ตรงประเด็น มีประสิทธิภาพ	• ใช้วิทยุเครื่องแดง – ดำ • ออกเสียงตามสาย • ประสานเครือข่ายกู้ชีพ กู้ภัย • LINE GROUP • ส่งการเบ็ดเสร็จจุดเดียว	
๔. ระบบจัดหาวัสดุ-อุปกรณ์	มีวัสดุ อุปกรณ์เครื่องมือพร้อม	เตรียมวัสดุที่จำเป็น เช่น เรือน้ำมัน • ซักซ้อมการใช้งาน • เตรียมอุปกรณ์ยังชีพ ข้าวสาร อาหารแห้ง • กำหนดจุดเก็บของ/ ให้ของ รับบริจาคเงิน/ สิ่งของ ล่วงหน้าในชุมชน/ท้องถิ่น ตั้งธนาคารข้าว	
๕. ระบบอาสาสมัคร	มีเครือข่ายจิตอาสาเพิ่มขึ้น ใจมาเวลามี	• สร้าง/ขยายเครือข่ายอาสาสมัครต่างๆ • รับสมัครอาสาภัยพิบัติชุมชน • อพม./ อสม/อาสาสมัคร ภัยพิบัติ (เท่ง เสือส้ม) • จัดอบรมให้ความรู้ • ซักซ้อม	

แผนภาพที่ ๔- ๓ ระบบการช่วยเหลือทางสังคมในภาวะวิกฤตระดับชุมชนท้องถิ่น

